

Meðgöngurof

REYNIR TÓMAS GEIRSSON prófessor sendi bréf og óskaði eftir að fjallað yrði um „termination of pregnancy“. Reynir gat þess í bréfi sínu að Ásmundur Brekkan prófessor emeritus hefði á síðastliðnu ári stungið upp á því að slíkt yrði nefnt „meðgöngurof“, sem væri ólíkt þekkillegri nafngift en „fóstureyðing“.

Enska nafnorðið **termination** getur, samkvæmt orðabók Websters, táknað 1. *það að loka; þá staðreynd að einhverju sé lokið*. 2. *staðinn þar sem einhverju lýkur; markalínu; takmörk*. 3. *enda eða útlím; lokun eða niðurstöðu*. 4. *málefni eða niðurstöðu*. 5. *viðskeyti eða endingu*. Orðið er komið úr latínu þar sem **terminatio** er notað um *takmörkun* eða *afmörkun*. **Pregnancy** er *þungun* eða *barnshöfn*, samkvæmt Íðorðasafni lækna.

Íslenska nafnorðið **þungun** er, samkvæmt Orðsifjabókinni, leitt af lýsingarorðinu þungur og bent er á sögnina **að þunga**, gera konu barn, og nafnorðið **þungi**, fóstur, ófætt barn. Til gamans má einnig tilgreina tvær erlendar útskýringar á **pregnancy**. Læknisfræðiorðabók Stedmans segir svo: *ástand konu eftir getnað þar til barn hefur fæðst*, og læknisfræðiorðabók Dorlands lýsir þannig: *það ástand að bera í líkamanum fósturvísi eða fóstur sem er að þroskast, eftir sameiningu eggis og sæðisfrumu*.

Fóstureyðing

Reynir Tómas vill losna við heitið **fóstureyðing**. Íðorðasafn lækna tilgreinir það sem þýðingu á **abortus inductus** og **abortus provocatus**. Nafnorðið **abortus** eitt sér er hins vegar þýtt sem **fósturlát**. Reynir vill með þessari breytingu vafalítið milda þau óþægilegu hughrif sem annars geta komið fram þegar rætt er um „fóstureyðingu“, *að binda endi á meðgöngu áður en fóstur er orðið lífvænlegt*. **Eyðing** er sterkt orð, *það að eyða einhverju, eyðilegging, útrýming*. **Fóstur** merkti upphaflega *uppeldi, uppfæðsla* eða *afkvæmi* (helst í móðurkviði), en læknisfræðilega merkingin virðist nú meira og meira vera að takmarkast við afkvæmi á fyrri hluta meðgöngu.

Um tillögu Ásmundar er ekki nema gott eitt að segja. Nafnorðið **rof** táknar *sundrun* eða *slit* og er skylt sögninni **að rjúfa** og nafnorðinu **rauf**. Sjálfur hefur undirritaður í starfi sínu oft notað heitið **framkallað fósturlát** um **abortus provocatus**.

Fósturvisnun

Reyni lá fleira á hjarta í bréfi sínu. Hann nefndi fyrst heitið **blighted ovum**, en það er ekki að finna í Íðorðasafni lækna. Hin almenna merking enska sagnorðsins **to blight** er *að valda visnun, hrörnun, niðurbroti*, eða *að eyðileggja, ónýta, rústa*. Framangreindar læknisfræðiorðabækur segja að **blighted ovum** sé frjóvgað egg sem (snemma) hafi orðið fyrir þroskastöðvun og

hrörnun. Læknis- og líffræðiorðabók Wileys frá 1986 bætir því við að eiginlegt fóstur sé þá ekki til staðar. Þetta segir Reynir hafa verið – að hans undirlagi – nefnt **fósturvisnun** á Kvennadeild Landspítalans.

Dulið fósturlát

Loks nefndi Reynir heitið **missed abortion**. Læknisfræðiorðabækurnar lýsa fyrirbærinu þannig að fósturdaudi hafi átt sér stað en fósturlát ekki orðið, þannig að fóstur- og fylgjuvefur sitji enn í leginu. Það nefnir Íðorðasafn lækna **eftirlegufóstur**. Á Kvennadeildinni hefur verið talað um **dulið fósturlát** og segir Reynir það virðast ætla að festast í sessi.

Reproductive health

Frá Halldóri Þorgeirssyni í Umhverfisráðuneytinu barst fyrirspurn um heitið **reproductive health**. Til efnið var alþjóðasamningur um þrávirk efni sem haft geta áhrif á frumur og starfsemi æxlunarfæra. Fyrir lá íslenska þýðingin **æxlunarheilsa** og undirritaður bætti við **æxlunarheilbrigði**. Bent var einnig á aðrar lausnir en að þýða orð fyrir orð. Þannig mætti umorða og tilgreina að **æxlunargetu** eða **æxlunarhæfni** manna gæti stafað hætta af áhrifum efnanna á **æxlunarfrumur**, **æxlunarvef** eða **æxlunarfæri**. Hin mikla nafnorðanotkun enskunnar gerir orðréttu þýðingu oft framandlega.

Aðgerðaheiti

Brýndís Óskarsdóttir læknaþitari sendi tölvupóst með fyrirspurn um heiti á tveimur aðgerðum sem nefnast **cruroplastic** og **fundoplication**. Báðar tengjast því vandamáli sem **þindarhaulun** nefnist eða **hernia diaphragmatica**. Við **cruroplastic** eru saumar settir í hægri og vinstri vöðvaleggi þindar, crura diaphragmatis (ft.), til að þrengja þindarop, en við **fundoplication** er búin til felling úr magabotni og hún saumuð umhverfis neðri enda vélinda. Þessi heiti er ekki að finna í Íðorðasafninu, en **gastroplasty** fær þar heitið **magalögungun** og **gastropliation** nefnist **magafellingagerð**. Samkvæmt því má stinga upp á heitunum **þindarleggjalögungun** og **magabotnsfellingagerð**. Dettur lesendum eitthvað liprara í hug?

Eintala, fleirtala

Sverrir Harðarson meinafræðingur sendi tölvupóst og sagðist alveg ósammála hugleiðingum um eintölu og fleirtölu í síðasta pistli. Hann telur fleirtöluhefðina rökréttu og að „lungnasýni“ sé sýni úr pari líffæra, jafnvel þó aðeins eitt sýni sé tekið. Síðan segir hann: „Ég held að það væri mjög mikill ljóður á málinu ef læknar færu að tala um *lungaæxli* og *nýrasteina* en það væri *edlileg afleiðing* ef tekið væri tillit til *hugmynda* ykkar *Runólfs*.“ Gaman væri að heyra sjónarmið fleiri lesenda.

Jóhann Heiðar
Jóhannsson

johannhj@landspitali.is